

Policy Report

**BERLINSKI PROCES ZA ZAPADNI BALKAN: PREDNOSTI I
IZAZOVI ZA KOSOVO**

BERLINSKI PROCES ZA ZAPADNI BALKAN: PREDNOSTI IZAZOVI ZA KOSOVO

Ovaj izveštaj su podržali:

Promocija demokratskog društva (DSP) - uz pomoć finansijskih sredstava Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) i Ministarstva inostranih poslova Danske (DANIDA). Podršku u upravljanju projektom je pružila Kosovska fondacija za civilno društvo (KCSF)

i

Ambasada Kraljevine Norveške

Izjava o ograničenju odgovornosti: Stavovi i analiza u ovom izveštaju predstavljaju isključivo stavove Balkanske grupe i ne odražavaju stavove donatora.

Autor: Balkanska grupa za istraživanje politika (BPRG)

LISTA SKRAĆENICA:

BiH	Bosna i Hercegovina
KIO	Korporativni izvršni odbor
CEFTA	Sporazum o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi
OCD	Organizacija civilnog društva
DG NEAR	Generalni direktorat za susedsku politiku i pregovore o proširenju
ESSP	Evropska služba za spoljne poslove
ECB	Evropska centralna banka
EBRD	Evropska banka za obnovu i razvoj
EK	Evropska komisija
EEP	Evropski ekonomski prostor
EFTA	Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu
EIB	Evropska investiciona banka
ENTSO-E	Evropska mreža operatera prenosnih sistema električne energije
PER	Programi ekonomskih reformi
EU	Evropska unija
FI	Finansijske institucije
FNKM	Francusko-nemačka kancelarija za mlade
IPA	Instrument za pretpristupnu pomoć
KOSTT	Kosovski elektroenergetski operater prenosa, sistema i tržišta
MARRI	Regionalna inicijative za migracije, azil i izbeglice
MoR	Memorandum o razumevanju
NIO	Nacionalni investicioni odbor
PIEZ	Projekti od interesa za energetske zajednicu
RSS	Regionalni savet za saradnju
REP	Regionalno ekonomsko područje
RKOS	Regionalna kancelarija za omladinsku saradnju
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SEECp	Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi
SEETO	Transportna opservatorija jugoistočne Evrope
STZ	Sporazum o transportnoj zajednici
TEN-T	Transevropska transportna mreža
ZB6	Zapadnobalkanska šestorka
IOZB	Investicioni okvir za Zapadni Balkan

Sadržaj

REZIME	i
PREPORUKE	iii
UVOD	1
1.BERLIN PLUS	3
SAMITI U MEĐUVREMENU.....	4
AGENDA POVEZANOSTI.....	5
SAMIT U BEČU 2015.....	5
SAMIT U PARIZU 2016.....	7
REGIONALNA KANCELARIJA ZA OMLADINSKUSARADNJU.....	8
SAMIT U TRSTU 2017.	8
REGIONALNO EKONOMSKO PODRUČJE.....	9
SPORAZUM O TRANSPORTNOJ ZAJEDNICI.....	10
CIVILNO DRUŠTVO.....	11
2. ŠTA BERLINSKI PROCES ZNAČI ZA KOSOVO?	12
TRANSPORT	14
ENERGETIKA	16
REGIONALNA EKONOMSKA SARADNJA	17
BILATERALNI SPOROVI.....	17
3.U SUSRET LONDONU: KUDA IDE PROCES?	18
ZAKLJUČAK.....	19

REZIME

Berlinski proces je inicijativa na čijem čelu stoji Nemačka. Cilj inicijative je omogućavanje regionalne saradnje između zemalja Zapadnobalkanske šestorke (ZB6) - Albanije, Bosne i Hercegovine (BiH), Kosova, Makedonije, Crne Gore i Srbije - uz stav da će im takav proces pomoći u ispunjavanju kriterijuma za članstvo u Evropskoj uniji (EU). Ovu inicijativu je pokrenula nemačka kancelarka, Angela Merkel, 2014. godine. Kao najvažnija komponenta se izdvaja takozvana "Agenda povezanosti", koja je prva imala za cilj povezivanje ZB6 na poljima transporta i energetike. Inicijativa se kasnije proširila na omladinske razmene i ekonomske veze. Samiti u Nemačkoj, Austriji, Francuskoj i Italiji su pomogli da se uspostavi komunikacija među balkanskim liderima i da se izradi nekoliko infrastrukturnih projekata, odnosno novih regionalnih inicijativa. I pored toga, mnoga pitanja koja zahtevaju momentalnu pažnju i dalje stoje nerešena pre narednog samita u okviru Berlinskog procesa koji je zakazan za 2018. godinu. Saradnja između vlada ZB6 se nije u velikoj meri poboljšala.

Projekti koji su odobreni za svaku od zemalja ZB6 se delimično finansiraju sredstvima mehanizama EU, a delimično sredstvima pojedinačnih zemalja. Agenda povezanosti kombinuje javne politike i infrastrukturu, povezivajući na taj način ZB6 međusobno i sa EU: pojedinačne vlade su uspostavile centralne i sveobuhvatne regionalne infrastrukturne mreže, uključujući Zapadni Balkan na taj način u Transevropsku transportnu mrežu (TEN-T). Takođe, Berlinski proces je doveo do inicijativa čiji je cilj regionalna povezanost, poput saradnje u oblasti energetike, Regionalne kancelarije za omladinsku saradnju (RKOS), osnivanju Regionalnog ekonomskog područja (REP) i potpisivanja Sporazuma o transportnoj zajednici (STZ).

Uspeh inicijativa koje je pokrenuo Berlinski proces, međutim, zavisi od poboljšanja odnosa među samim zemljama Zapanobalkanske šestorke. Vlade su odobrile Deklaraciju o regionalnoj saradnji i rešenje bilateralnih pitanja 2015. godine. Međutim, odnosi su još uvek napeti. Nerešeni sporovi će otežati primenu sprovođenja regionalnih inicijativa, što će se, zauzvrat, negativno odraziti na percepciju građana ZB6 o Berlinskom procesu i ulogu EU u regionu. Uključivanjem civilnog društva u agendu javnih politika i ohrabriranjem regionalne saradnje nakon samita u Beču 2015. godine, učesnici Berlinskog procesa čine napore da inicijativa bude inkluzivnija, da u većoj meri predstavlja sve aktere i da bude transparentnija. I pored toga, veliki delovi civilnog društva nisu adekvatno zastupljeni. Forum civilnog društva vodi tek nekoliko organizacija i donatora.

Put Kosova ka EU ima više izazova: pet država članica EU ne priznaje nezavisnost Kosova, što dovodi do toga da EU ne može ponuditi jasnu perspektivu članstva; nerešena pitanja sa Srbijom i loši odnosi sa BiH otežavaju regionalnu integraciju Kosova. Napredak dijaloga o normalizaciji odnosa sa Srbijom nije okončao napore Beograda da blokira članstvo Kosova u mnogim regionalnim i međunarodnim organizacijama. I pored toga, što se Prištine tiče, proces je doveo do značajnih prednosti: država je postala deo šire inicijative EU i ima jednak položaj u odnosima sa Evropskom unijom i susedima kada se radi o projektima i učešću u Berlinskom procesu. Kosovo je dobilo projekat za transport i podržalo šire regionalne inicijative poput TEN-T, RKSM, REP i STZ. I pored značajnog napretka, politička nestabilnost, slabe institucije i manjak koordinacije među državnim institucijama u velikoj meri otežavaju učinak Kosova u samom Berlinskom procesu i na drugim poljima.

Pored unutrašnjih reformi, Kosovo bi trebalo da poveća svoj nivo učešća u regionalnim inicijativama i da snažno zastupa bolje odnose sa susedima. Što se tiče narednog samita koji je zakazan za 2018. godinu, London bi voleo da progura širu agendu, fokusirajući se na bilateralne sporove, monitoring realizacije i bezbednost. Bilateralna pitanja, vladavina prava i dobra državna uprava bi trebalo da se usmere na projekte koji imaju za cilj povećanje međusobne povezanosti i regionalne saradnje, imajući u vidu da su dobrosusedski odnosi osnova bilo koje politike ili projekta. UK bi trebalo da posebno insistira na rešavanju bilateralnih sporova i na realizaciji postojećih projekata i politika, umesto što otvara previše novih tema.

Berlinski proces će se verovatno nastaviti nakon samita u Londonu. Trebalo bi da se vrati nazad u Berlin na doradu i upliv nove energije i agende. Kako bi se ostvarili ciljevi, EU bi trebalo da nastavi da vodi proces. U isto vreme, sam proces bi trebalo da dovede do većeg stepena regionalnog učešća: važne su bilateralna saradnja i adekvatna geografska raširenost regionalnih inicijativa. Strah da je Berlinski proces bio pokušaj da EU odloži punopravno članstvo ovih zemalja je počeo da jenjava. Četiri godine nakon početka, Evropska unija je pokrenula planove da integriše Zapadni Balkan u EU. Četiri godine nije dovoljno dug period kako bi se procenili rezultati Berlinske agende. Trebalo bi još sačekati kako bi se video pun uspeh procesa, uzevši u obzir mnogobrojne pozitivne i negativne procene.

Kako bi se sam proces osigura, Berlinska agenda bi trebalo da bude uključena u Strategiju o proširivanju EU za Zapadni Balkan, koja je najavljena za februar 2018. godine. Berlinska agenda bi takođe trebalo da igra ulogu u okviru samita u Sofiji između EU i Zapadnog Balkana, koji je zakazan za 2018. godinu. Uz pregovore o proširenju, Agenda bi trebalo da pomogne pojedinačnim zemljama u rešavanju svih prioriternih bilateralnih sporova. Jačanjem "integracije Zapadnobalkanske šesterke", Berlinska agenda može uneti politički značaj ključnih država članica u plan proširenja EU. U isto vreme, plan proširenja može dati doprinos regionalnim i razvojnim projektima.

PREPORUKE

ZA EVROPSKU UNIJU, DRŽAVE ČLANICE EU KOJE SU DEO BERLINSKOG PROCESA (I ZAPADNOG BALKANA)

- Brisel i države članice EU koje su deo Berlinskog procesa bi trebalo da insistiraju na punoj realizaciji projekata i datih obećanja.
- Uspostaviti i obezbediti redovan proces izveštavanja. Trebalo bi staviti u funkciju mehanizme koji omogućavaju adekvatan monitoring; u proces bi trebalo uključiti nevladin sektor, tj. civilno društvo.
- Izvršiti prioritizaciju bilateralnih pitanja: realizacija projekata zavisi od dobrosusedskih odnosa zemalja u regionu. Imenovati koordinatora na nivou EU ili u okviru instrumenata Berlinskog procesa u cilju praćenja i izveštavanja o napretku bilateralnih odnosa.
- Pojačati Berlinsku agendu kroz uključivanje drugih sektorskih tema i ključnih pitanja u okviru evropskih integracija: Vladavina prava, dobro upravljanje, obrazovanje i stručne obuke, pomirenje i regionalna saradnja.
- Povećati novčana sredstva za infrastrukturne projekte, projekte iz oblasti energetike, zaštite životne sredine, vodosnabdevanja i upravljanja otpadom.
- Povećati finansijska sredstva za Forum civilnog društva i poslati poziv Forumu da uzme učešće na samitima. FCD će biti restrukturiran kako bi se obezbedili učešće i doprinos svake od zemalja Zapadnobalkanske šestorke; trebalo bi osnovati kancelarije u svakoj od zemalja.

ZA KOSOVO

- Vlada bi trebalo da radi na zagovaranju rešavanja bilateralnih sporova, jačanju dijaloga sa EU i drugim ključnim partnerima kako bi se obezbedilo da se Srbija pridržava sporazuma.
- Viši službenik iz kabineta predsednika Vlade će imati moć koordinacije i pripreme radnih planova, projekata i inicijativa sa drugim sektorima Vlade: pomenuti zvaničnik bi trebalo da blisko saraduje sa Ministarstvom za evropske integracije, Ministarstvom finansija, Ministarstvom za infrastrukturu i drugim nadležnim ministarstvima.
- Agenda Berlinskog procesa bi trebalo da bude uneta u plan rada Vlade Kosova. Vlada mora biti transparentna u toku priprema, izrade projekata i radnih dokumenata u smislu Berlinske agende. Vlada takođe mora obavestavati javnost o napretku na ovom polju; civilno društvo bi u tom smislu moglo biti dobar partner.
- Ministarstva bi trebalo da imenuju sposobne zvaničnike kako bi se priprema i planiranje vršili dovoljno vremena unapred.
- Kosovo mora proaktivnije uključiti nevladin sektor u cilju izrade novih projekata i ideja. Vlada bi trebalo da uključi i mobilise omladinu, sektor informacionih tehnologije, startup preduzeća i ustanove za srednje stručno obrazovanje kako bi se obezbedila finansijska sredstva i podrška iz finansijskih instrumenata Berlinskog procesa i svih nadolazećih planova Berlina plus.

- Kosovo bi trebalo da pojača saradnju sa svojim susedima u cilju pripreme projekata i jačanja podrške.
- Vlada bi kao prioritet trebalo da smatra primenu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) i druge reforme koje se tiču EU. To će poboljšati imidž i učinak Kosova u očima država članica EU i članica Berlinskog procesa.
- Civilno društvo na Kosovu bi trebalo da se mobiliše kako bi Vladi pružilo podršku na polju projekata i regionalne saradnje.

U skladu sa time, civilno društvo bi trebalo da bude proaktivnije na nadolazećim samitima, regionalnim sastancima i forumima civilnog društva kako bi zagovaralo teme koje ih se tiču. Civilno društvo bi trebalo da preuzme aktivniju ulogu i uspostavi grupu zastupnika. Civilno društvo bi takođe trebalo da razvije mehanizam prikupljanja sredstava. Ovo bi trebalo uzeti u obzir pre samita u Londonu. Takođe, trebalo bi povećati nivo pažnje i intenzivirati diskusiju o vladavini prava i dobrom upravljanju, pored pitanja bilateralnih odnosa u regionu i evropskih integracija Kosova.

UVOD

Berlinski proces, koji je pokrenut 2014. godine, ima za cilj jačanje saradnje između država Zapadnog Balkana, kao i njihov razvoj. Inicijativa koju su pokrenuli nemačka kancelarka Angela Merkel i ministar spoljnih poslova Frank-Walter Štajnmajer radi na pružanju pomoći u razvoju "obnove, stabilizacije, sektora energetike, vladavini prava, tržišne privrede i izgradnje država" među zemljama Zapadnobalkanske šestorke (ZB6).¹ Plan povezanosti, koji obuhvata razvoj transportne i energetske infrastrukture, jačanje regionalnih veza i pojednostavljenje kretanja robe i ljudi čini okosnicu Berlinskog procesa.² Evropska unija (EU) je Berlinski proces predstavila kao jedan od načina pomoći integracije ZB6 u EU. Na samom Zapadnom Balkanu je u početku preovladavao stav da je Berlinski proces zamena za evropske integracije.³ Uspeh Berlinske agende je veoma upitan u regionu, a naročito na Kosovu. Neka od glavnih prepreka Berlinskom procesu su sveprisutna bilateralna pitanja i manjak transparentnosti vlasti u toku čitavog procesa.

Samit za Zapadni Balkan u Solunu 2003. godine je obećao produblјivanje odnosa između EU i Zapadnog Balkana.⁴ I pored toga, nije došlo do napretka u smislu perspektive članstva u EU; u stvarnosti je došlo do stagnacije. Neuspeh samita u Solunu je dao novi zamah uticaju Nemačke u regionu.⁵ Takav impuls je bio ispravan, posebno zato što su politiku proširenja EU u kritičnoj meri izazvale zemlje iz novog talasa proširenja, što je dovelo do prekida prijema novih članica. Domaće krize bez predsedana, jačanje populističkih pokreta, prepreke u migracijama, tekuća ekonomska kriza i jačanje terorizma su sve problemi koji su zauzeli sve moguće kapacitete javnih politika EU.⁶ Pošto Nemačka ima jake bilateralne odnose sa svakom pojedinačnom zemljom ZB6, preuzela je inicijativu i pokrenula Berlinski proces. Rečima nemačkog diplomate: "Zapadnobalkanska šestorka je naše dvorište i osećamo da moramo da pomognemo".⁷ "Inicijativa je uspešnija od bilo koje druge regionalne inicijative pre svega zato što agendu forsira Berlin. Zemlje ZB6 saraduju samo kada Nemci imaju reč za stolom".⁸

Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija, Crna Gora i Srbija - "Zapadnobalkanska šestorka" i šest država članica EU - Nemačka, Austrija, Francuska, Hrvatska, Italija i Slovenija su zemlje koje u najvećoj meri učestvuju u Berlinskom procesu.⁹ Predsednici Vlada se sastaju jednom godišnje i između samita; savetnici predsednika Vlada se sastaju kvartalno; ministri energetike, transporta, trgovine i spoljnih poslova se sastaju jednom ili dvaput između samita; tehnički sastanci se održavaju u toku čitave godine, a tim sastancima upravljaju različiti mehanizmi, uključujući

¹ Saopštenje za medije ministra spoljnih poslova Štajnmajera povodom sastanka sa ministrima spoljnih poslova zemalja Zapadnog Balkana, jul 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/U7paZi>

² Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom EU, Priština, avgust 2017.

³ B92, "Berlinski proces ne sme zameniti evropske integracije", januar 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/dFNXwD>

⁴ Saopštenje za medije Evropskog saveta: "Samit u Solunu: prekretnica u odnosima Evropske unije sa Zapadnim Balkanom, može se preuzeti na: <https://goo.gl/hBBkvv>

⁵ Razgovor Balkanske grupe, Priština, jul 2017.

⁶ Institut za saradnju i razvoj/ShtetiWeb, "Monitoring Berlinskog procesa od Berlina do Trsta", januar 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/dVGkSm>

Balkanske grupe, Priština, jul 2017.

⁸ Razgovor Balkanske grupe sa ministrom u Vladi Kosova, jul 2017.

⁹ Kosovski centar za bezbednosne studije - "Berlinski proces: Put u Evropu ili nedodiju?" Jul 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/sJosvg>

Sporazum o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi (CEFTA) i Investicioni forum za Zapadni Balkan.¹⁰

Završna izjava samita u Berlinu definiše inicijativu "Berlinski proces" kao četvorogodišnji okvir.¹¹ Trenutno su u toku razgovori kako bi se trajanje inicijative produžilo nakon 2018. godine.¹²

2014. godine, kandidat za predsednika Evropske komisije, Žan-Klod Junker, je objavio da u narednih pet godina neće biti novog proširenja.¹³ Njegova izjava je izazvala talas pesimizma u zemljama Zapadnog Balkana, te je dovela do nestabilnosti, tenzija i nelojalnosti prema EU. Region se udaljavao od vrednosti EU. Berlinska inicijativa je za cilj imala preokretanje tih pojava, obećavajući veći stepen evropskih integracija za region. Što se tiče ZB6, proces je pomogao da se u životu održi nada u situaciji gde realno niti jedna od zemalja ZB6 nije bila spremna da uđe u EU. U svetlu tih saznanja, druge države članice EU su oklevale da požele dobrodošlicu novim zemljama. Berlinski proces je fokus prebacio na saradnju pojedinačnih zemalja kako bi zajedničkim snagama ispunili kriterijume pridruživanja iz Kopenhagena¹⁴.

U praksi, agenda u okviru Berlinskog procesa je krovni plan koji objedinjuje više mehanizama u cilju jačanja saradnje i ekonomskog razvoja u zemljama ZB6. EU je pokrenula tekuće regionalne tematske inicijative, poput Regionalnog saveta za saradnju (RSS), Transportne opservatorije jugoistočne Evrope (SEETO), Procesu saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECF), Regionalne inicijative za migracije, azil i izbeglice (MARRI), ministarskog foruma EU i ZB i procesa Brdo-Brijuni kojim upravljaju Slovenija i Hrvatska, a koji se preklapa ili nadopunjuje određene tačke Berlinske agende. Nacionalni investicioni odbori (NIO) su odgovorni za definisanje i upravljanje jedinstvenim listama prioriternih infrastrukturnih projekata, odnosno za prikupljanje izvora finansiranja od domaćih ili međunarodnih donatora.¹⁵ Evropska komisija, preko Zapadnobalkanskog investicionog okvira (ZBIO) sufinansira spremne projekte iz oblasti transporta i energetike sa liste Projekata od interesa za energetske zajednicu (PIEZ) i Transevropske transportne mreže (TEN-T).¹⁶ Krediti od međunarodnih finansijskih institucija, poput Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), Evropske investicione banke (EIB), Svetske banke i ZBIF takođe igraju važnu ulogu u finansiranju.

¹⁰ Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom EU, Priština, avgust 2017.

¹¹ Završna izjava predsedavajućeg Konferencije o Zapadnom Balkanu, avgust 2015, može se preuzeti na: <https://goo.gl/p7dBoz>

¹² Razgovor Balkanske grupe sa višim zapadnim diplomatom, Priština, jul 2017.

¹³ Uvodno izlaganje Žan-Klod Junkera na plenarnom zasedanju Evropskog parlamenta pod nazivom "Novi početak za Evropu", jul 2014, može se preuzeti na: <https://goo.gl/Ci5LZH>

¹⁴ Razgovor Balkanske grupe sa analitičarem koji se bavi Balkanom, novembar 2017.

¹⁵ Plan povezanosti, sufinansiranje investicionih projekata na Zapadnom Balkanu 2015, Plan povezanosti - združena partnerstva; poboljšanje povezanosti na Zapadnom Balkanu, kao i između Zapadnog Balkana i Evropske unije, je ključni faktor rasta i stvaranja novih radnih mesta, što donosi jasne prednosti za privredu i građane regiona; može se preuzeti na: <https://goo.gl/nUP71e>

¹⁶ Ibid.

1. BERLIN PLUS

Čini se da su programi i inicijative u okviru Berlinskog procesa spori, kao i da je njihova realizacija teška u stvarnosti. Kao i uvek, vlasti u regionu nisu dosledne i u velikoj meri nemaju dovoljan učinak. Nekompetentnost regionalnih vlasti je predstavljala prepreku svim drugim ranijim inicijativama, a samim tim će verovatno dovesti do niskog nivoa posvećenosti Berlinskoj agendi i drugim integracionim procesima. Nikakav proces pod vođstvom EU ne donosi brze rezultate koji bi zadovoljili zapadnobalkanske lidere; vlasti su i dalje beznadežne i nestrpljive jer žele da se što pre integrišu u EU. EU nije uspela da zemljama Zapadnog Balkana da nikakva čvršća uveravanja u smislu članstva.¹⁷ Regionalne vlasti u velikoj meri ispoljavaju nepoverenje prema Evropskoj komisiji.¹⁸ Atraktivni regionalni projekti u okviru Berlinske agende i dobre namere nisu uspele da privole nevoljne vlasti da ubrzaju tempo reformi, da povećaju nivo saradnje i ubrzaju razvoj.¹⁹

Sa ciljem proširivanja Berlinske agende, nemački ministar spoljnih poslova, Zigmara Gabrijel, je 31. maja 2017. izjavio da Berlinski proces ne bi trebalo da se okonča u 2018, već da bude "dopunjen".²⁰ Ovo je na Zapadnom Balkanu brzo označeno kao "Agenda Berlin plus".²¹ Gabrijel je podvukao pitanja političkih podela, korupcije, ekonomske stagnacije, političke nestabilnosti i nezaposlenosti mladih u zemljama Zapadnog Balkana. Izjavio je da je regionu neophodna nova agenda koja bi akcenat stavila na različite nivoe pitanja²² ZB6 i EU bi trebalo da ispolji veću ambiciju i u većoj meri bude uključena u programe EU.²³ Gabrijel je takođe naglasio da građani ZB6 nisu imali dovoljno informacija o podršci EU koja im je na raspolaganju. On takođe tvrdi da, ukoliko građani zapadnobalkanske šestorke nisu u potpunosti svesni podrške EU, stoga ne iznenađuje da je njihovo interesovanje za pristupni proces ograničeno. EU i ZB6 bi zajedno trebalo da pozitivnije rade na ovom pitanju.²⁴ Agenda Berlin Plus bi dodelila sredstva za startap preduzeća, srednju stručnu obuku i razvoj infrastrukture u sektoru informacionih tehnologija. Države članice EU, Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu (EFTA) i Evropski ekonomski prostor (EEP) bi trebalo da finansijski doprinesu ovom fondu. Nemačka predviđa pokretanje instrumenata radi regionalnih potreba. Kada budu stavljeni na raspolaganje, nova sredstva bi trebalo da ubrzaju projekte i povežu manje povezane zemlje na Balkanu.²⁵

¹⁷ Razgovor Balkanske grupe sa višim zapadnim diplomatom, Priština, avgust 2017.

¹⁸ Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom Vlade, Priština, jul 2017.

¹⁹ Razgovor Balkanske grupe sa višim zapadnim diplomatom, Priština, jul 2017.

²⁰ Govor ministra spoljnih poslova Zigmara Gabrijela na 8. konferenciji ministara spoljnih poslova jugoistočne Evrope pod nazivom "Treba nam dopunjen Berlinski proces!" u organizaciji instituta "Aspen", maj 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/BM2ZhK>

²¹ Razgovor Balkanske grupe sa višim zapadnim diplomatom, Priština, jul 2017.

²² Govor ministra spoljnih poslova Zigmara Gabrijela na 8. konferenciji ministara spoljnih poslova jugoistočne Evrope pod nazivom "Treba nam dopunjen Berlinski proces!" u organizaciji instituta "Aspen", maj 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/BM2ZhK>

²³ Ibid.

²⁴ Rešavanje pitanja transparentnosti i zemljama zapadnobalkanske šestorke je od ključne važnosti. Jaz između vlasti i građana u smislu evropskih integracija i Berlinskog procesa je veoma veliki.

Govor ministra spoljnih poslova Zigmara Gabrijela na 8. konferenciji ministara spoljnih poslova jugoistočne Evrope pod nazivom "Treba nam dopunjen Berlinski proces!" u organizaciji instituta "Aspen", maj 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/KRuJ7V>

²⁵ Ibid.

SAMITI U MEĐUVREMENU

Predsednici vlada se sastaju na godišnjim samitima i među-samitima. Savetnici predsednika vlada se u Briselu sastaju kvartalno pri Generalnom direktoratu za proširenje i susedsku politiku kako bi se izvršila koordinacija planova.²⁶ Ministri energetike, transporta, trgovine i spoljnih poslova se sastaju jednom ili dvaput između dva samita. Neki od ovih sastanaka su postali veoma neformalni i neozbiljni.²⁷ Savetnici nacionalnih lidera nemaju puni mandat za pregovaranje o planovima, dok predsednici vlada delegiraju mlađe članove za rad na takvim sastancima.²⁸ Ministri ne dolaze u kontinuitetu, dok se dešava da su diskusije često opterećene bilateralnim sporovima.²⁹ U velikoj meri, pripreme se vrše u poslednji momenat pred svaki samit. Pored toga, i u okviru samih vlasti i u javnosti se malo toga zna, dok se ne deli puno informacija o tome šta se dešava između samita.

Nakon konferencije u Berlinu 2014. godine, predsednici vlada i ministri su se sastali sedam puta između samita u Beču i Parizu kako bi razgovarali o drugim temama, uključujući rad na migrantskoj krizi.³⁰ Uključivanje EBRD i integrisanje procesa Brdo-Brijuni u Berlinski proces su bili važni koraci. U susret samitu u Trstu, predstavnici zemalja su se sastali u Sarajevu i Berlinu. Održana su dva neformalna sastanka predsednika vlada u Sarajevu i Draču. U Sarajevu je došlo do rasplamsavanja neprijateljskih odnosa između kosovskog i srpskog predsednika vlada, Ise Mustafe i Aleksandra Vučića, što odražava političke tenzije između dve zemlje.³¹ Održani su teški razgovori na polju ekonomske saradnje u regionu. Kosovo i Crna Gora su se usprotivili Vučićevom predlogu da Zapadnobalkanska šestorka formira carinsku uniju.³² Sastanak predsednika vlada u Draču, koji je održan 2017. godine je, međutim, protekao glatko, a lideri su tom prilikom još jednom potvrdili svoju posvećenost u smislu Regionalnog ekonomskog prostora (REP), koji je odobren na samitu u Trstu.³³ Zbog nerešenih međudržavnih pitanja, osećale su se tenzija i ljutnja.

²⁶ Institut za saradnju i razvoj/ShtetiWeb, "Monitoring Berlinskog procesa: Od Pariza do Trsta", januar 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/hBgdy3>

²⁷ Razgovor Balkanske grupe sa službenikom Vlade, Priština, jul 2017.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ministri infrastrukture Kosova i Srbije su se retko sastajali između samita. Razgovori Balkanske grupe, zvaničnici vlasti i EU, Priština, jul 2017. Često se dešavalo da ministri iz Srbije nisu prisustvovali ministarskim sastancima kada su prisustvovali njihove kosovske kolege.

³⁰ Naknadni sastanci 2015-2016: "Privreda - osnova povezivanja na Zapadnom Balkanu" u Budvi, 24. septembra 2014; "Ekonomska upravljanje i povezanost" u Beogradu, 23. oktobra 2014; ministarski sastanak: "Veći stepen povezanosti i jaka centralna mreža" u Prištini, 25. marta 2015; Samit ZB6: "Izgraditi mreže, povezati ljude" u Briselu, 21. aprila 2015; ministarski sastanak: "Pozitivna agenda za mlade na Zapadnom Balkanu" u Brdu, 23. aprila 2015, sastanak na TEN-T forumu u Rigi, 22. juna 2015; ministarski sastanak: "Povezati ljude, povezati tržišta" u Beču, 2. jula 2015. ³⁰ Naknadni sastanci 2015-2016: Konferencija na visokom nivou o Istočnomediteranskoj i Zapadnobalkanskoj ruti, unutrašnji poslovi i spoljni poslovi, 28. oktobar 2015; Sastanak lidera zemalja ZB migrantske rute, unutrašnji poslovi i spoljni poslovi, 25. oktobar 2015; Zapadnobalkanski samit o investicijama, ekonomiji i trgovini, 22. februara 2016; sastanak ZB6 u Briselu, transport i energetika, 1. mart 2016; Ministarski sastanak ZB6 u Draču, spoljni poslovi, 30-31. mart 2016; biznis konferencija: Povezanost, ekonomija i trgovina, 18-19. maj 2016; ministarska konferencija u Parizu, spoljni odnosi, 24. maj 2016.

³¹ B92, "‘Napeta večera’ u Sarajevu nakon što se Vučić ‘drao na Mustafu’", mart 2017, može se preuzeti na <https://goo.gl/6tr5zo>

³² Određene lidere je naljutio komesar EU Johannes Han koji je na kraju podržao predlog Srbije. Han je predstavio Regionalno ekonomsko područje, a na osnovu Vučićeve ideje. Razgovor Balkanske grupe sa službenikom Vlade, Priština, jul 2017.

³³ Generalni direktorat EU za proširenje i susedsku politiku, "Johanes Han prisustvovao neformalnom sastanku predsednika vlada u Draču u Albaniji", avgust 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/fQhkhZ>

AGENDA POVEZANOSTI

Plan povezanosti ima za cilj jačanje veza između zemalja Zapadno Balkana i zemalja EU. Jačanje infrastrukturnih veza donosi značajne pozitivne mere za privredu i građane regiona.³⁴ Povezivanje sistema transporta i energetike je okosnica Berlinske agende.³⁵ Berlinski proces pravi razlike između čvrstih mera, što podrazumeva regionalne ili nacionalne infrastrukturne projekte i mekših mera, što podrazumeva prekogranične procedure, železničke reforme, informacione sisteme, bezbednost na putevima, programe redovnog održavanja, raščlanjivanje paketa usluga i pristup trećih strana, kao i druge mere javnih politika.³⁶ Cilj ovih politika je eliminisanje barijera i jačanje regionalnih integracija.³⁷ Komplementaran karakter investicija u infrastrukturu iliti čvrste mere u velikoj meri zavise od stope realizacije mekših mera, uključujući izmenu postojećeg zakonodavstva.³⁸ Ne može se postići puna realizacija čvrstih mera dok se ne realizuju mekše mere.³⁹ EU je odvojila milijardu evra za investicione projekte i tehničku pomoć za period od 2014. do 2020. godine. Ova sredstva se dodaju sredstvima koja su na raspolaganju zapadnobalkanskim zemljama u okviru Pretpristupnog instrumenta pomoći (skraćeno na engleskom: IPA).⁴⁰ Vlasti su u velikoj meri nezadovoljne ovim iznosom, navodeći da to zadovoljava tek mali deo stvarnih potreba regiona. Inicijativa Konekta (engleski: Connecta) će podržati uspostavljanje i jačanje regulatornog i institucionalnog okvira koji će omogućiti da ZB iskoristi sve prednosti infrastrukturnih investicija.⁴¹ Međutim, u tome se nije daleko odmaklo. Vlasti nisu uspele da ispune agende na koje su se već obavezale; veoma su neefikasne i sklone su unutrašnjim sukobima. Bilateralni odnosi su i dalje jedan od ključnih prepreka. Kao posledica toga, EU se obavezala da pomogne navedenim zemljama da reši i primeni ta osnovna rešenja javnih politika.⁴²

SAMIT U BEČU 2015.

Prvi samit nakon deklaracije iz Berlina iz 2014. godine je održan u Beču 27. avgusta 2015. godine. Ključni ciljevi su bili jačanje regionalne saradnje i rešavanje bilateralnih sporova.⁴³ Samit je pokrenuo agendu pomirenja i povezanosti. Navedeni ciljevi država učesnica samita o Zapadnom Balkanu u Beču su bili:

- Dobro upravljanje i vladavina prava
- Borba protiv ekstremizma i radikalizma
- Migracije
- Ekonomski prosperitet i povezanost

³⁴ Agenda povezanosti, sufinansiranje Evropske komisije za investicione projekte na Zapadnom Balkanu.

³⁵ Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom EU, Priština, avgust 2017.

³⁶ Agenda povezanosti, sufinansiranje Evropske komisije za investicione projekte na Zapadnom Balkanu 2015; Zapadnobalkanska šestorka je agendu povezanosti uvrstila u listu svojih najviših prioriteta, a poseban naglasak je stavljen na primenu tehničkih standarda i mekših mera; može se preuzeti na: <https://goo.gl/nUP71e>

³⁷ Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom EU, Priština, avgust 2017.

³⁸ Institut za saradnju i razvoj/ShtetiWeb, Monitoring Berlinskog procesa: Od Pariza do Trsta, januar 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/hBgdY3>

³⁹ Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom EU, Priština, avgust 2017.

⁴⁰ Institut za demokratiju "Societas Civilis" Fondacija za otvoreno društvo za Albaniju, javne politike EU, "Berlinski proces: Šta je dalo efekta, a šta nije i zašto?", 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/aaJkKU>

⁴¹ Ibid.

⁴² Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom EU, Priština, avgust 2017. Brisel je morao da se bavi svakim detaljem pitanja između Kosova i Srbije, primenom postignutih sporazuma, morao je da reaguje i posreduje u svakoj nepovoljnoj situaciji. EU je angažovana unutar Bosne i Hercegovine i sa sitničavim stavovima unutar zemalja i između suseda. Da su zemlje Zapadnog Balkana imale bolje bilateralne odnose, mogle su da same reše pomenuta pitanja.

⁴³ Naglašeno u završnoj deklaraciji samita o Zapadnom Balkanu, koji je održan u Beču u avgustu 2015.

- Integracija tržišta, pospešivanje trgovine, mobilnost i inicijativa o zajedničkom rastu
- Omladina, obrazovanje, nauka i istraživanje
- Civilno društvo⁴⁴

Lideri zemalja Zapadnog Balkana su se usaglasili oko Deklaracije o regionalnoj saradnji i rešavanju bilateralnih pitanja, gde su se zemlje obavezale da neguju dobrosusedske odnose i reše bilateralna pitanja.⁴⁵ Cilj ove deklaracije je bio da se ohrabre zemlje Zapadnog Balkana da što je pre moguće reše bilateralne sporove u ranim fazama pristupnog procesa. Rešavanje bilateralnih pitanja je ključ za bilo kakvu regionalnu inicijativu, uključujući i Berlinski proces. Civilno društvo je doprinelo deklaraciji i zagovaralo je konkretnije korake: predložilo je imenovanje koordinatora pri Evropskoj službi za spoljne poslove (ESSP) kako bi se pratio napredak.⁴⁶ Nije mnogo toga ostvareno; politički sporovi i rastuće tenzije su sve češće bile deo u toku trajanja Berlinskog procesa. Samit nije doveo ni do kakvog konkretnog plana o rešavanju međudržavnih pitanja. Nisu formirani nikakvi organi za monitoring, dok EU u isto vreme i sama nije bila voljna da izvrši pritisak da zemlje ispune svoje obaveze. Napori nisu naišli ni na kakvu konkretnu realizaciju među vladama EU i ZB. Cilj je i dalje da to ostane "mrtvo slovo na papiru", a ne konkretna praksa pojedinačnih zemalja. Uprkos postignućima Berlinskog procesa, manjak napretka u smislu bilateralnih sporova predstavlja prepreku drugim komponentama Berlinske agende.

U Beču je odobreno šest projekata iz oblasti transportne infrastrukture i četiri na polju energetike.⁴⁷ Evropska komisija se obavezala da odvoji 822,2 miliona evra u investicijama i grantovima.⁴⁸ U Beču je prihvaćen železnički projekat Kosova, Orijent/istočno-mediteranski koridor (R10), koji povezuje Kosovo sa Makedonijom i Srbijom. EU se obavezala da će odvojiti 46 miliona evra u investicijama i grantovima zajedno za prvu fazu projekta.⁴⁹ Put R10 je naglašen kao ključni mrežni koridor za TEN-T.

Zemlje Zapadnog Balkana su se obavezale da realizuju više pravnih i regulatornih mreža kako bi se pomoglo pokretanje trgovine električnom energijom. Te obaveze su podrazumevale razvoj trgovine na licu mesta, povezivanje regionalnog tržišta, balansiranje regiona i dodelu kapaciteta.⁵⁰ Članice su prepoznale potrebu za strukturnim reformama kako bi se ojačali industrijske strukture, ljudski i fizički kapital, kao i trgovinska integracija u cilju jačanja konkurentnosti u regionu.⁵¹ Članice su takođe naglasile važnost ekonomskih mera kao preduslova rasta, ali nisu razgovarale o konkretnim reformama ili programima. Predsednici vlada Srbije i Albanije Aleksandar

⁴⁴ Završna izjava predsedavajućeg Konferencije o Zapadnom Balkanu, održanoj u Beču u avgustu 2015, može se preuzeti na: <https://goo.gl/dsvkuE>

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Razgovori balkanske grupe, Priština, jul 2017.

⁴⁷ Završna izjava predsedavajućeg Konferencije o Zapadnom Balkanu, održanoj u Beču u avgustu 2015, može se preuzeti na: <https://goo.gl/dsvkuE>

⁴⁸ Projekti iz oblasti energetike: Elektroenergetska mrežna interkonekcija između Albanije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije (I) mrežni deo u Albaniji; Elektroenergetska interkonekcija između Albanije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije (II): Deo mreže u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji; Transbalkanski elektroenergetski koridor (I): Mrežni deo u Crnoj Gori; Transbalkanski elektroenergetski koridor (II): Mrežni deo u Srbiji. Projekti iz oblasti transporta: Mediteranski koridor: Bosna i Hercegovina – Hrvatska - drumska interkonekcija; Mediteranski koridor (R2a): Interkonekcija Bosna i Hercegovina - Hrvatska; Orijent/Istočnomediteranski koridor (R10): železnička interkonekcija - Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija - Kosovo - Srbija; Orijent/Istočnomediteranski koridor (R4): železnička interkonekcija - Crna Gora - Srbija; videti više na: <https://goo.gl/z155wN>

⁴⁹ Koridor povezuje Kraljevo (Srbija), Prištinu (Kosovo) i Gorče Petrov (Makedonija). Projekat je podeljen u tri faze: Kosovo Polje - makedonska granica, Kosovo Polje - Mitrovica, Mitrovica - srpska granica. Na samitu u Beču su obećana sredstva samo za prvu fazu.

⁵⁰ Agenda povezanosti – sufinansiranje investicionih projekata na Zapadnom Balkanu 2016; pošto je region ZB6 fizički bliže povezan sa susednim državama članicama EU, od ključne je važnosti razviti integrisani trgovinski region južne i jugoistočne Evrope, uključujući zemlje ZB6 i zemlje EU kako bi se prevazišle razlike u smislu male veličine izolovanih nacionalnih tržišta; može se preuzeti na: <https://goo.gl/nUP71e>

⁵¹ Završna izjava predsedavajućeg Konferencije o Zapadnom Balkanu, održanoj u Beču u avgustu 2015, može se preuzeti na: <https://goo.gl/dsvkuE>

Vučić i Edi su pokrenuli Regionalnu kancelariju za omladinsku saradnju (RKOS) za Zapadni Balkan, dok je Forum civilnog društva po prvi put bio održan u Beču. Samit u Beču se smatra za jedan od najplodonosnijih od svih samita koji su bili organizovani u okviru Berlinskog procesa do sada.⁵²

SAMIT U PARIZU 2016.

Pariz je bio domaćin trećeg samita jula 2016. godine. Akcenat je bio stavljen na četiri važna stuba: regionalna saradnja, povezanost i trgovina, omladina, kao i tekući izazovi koji se tiču migracija terorizma i radikalizacije.⁵³

Na sastanku u Parizu je posebna pažnja poklonjena mladima. Šefovi vlada su se saglasili da osnuju Regionalnu kancelariju za omladinsku saradnju (RKOS). Oni su se takođe saglasili da bi trebalo još dosta toga učiniti kako bi se rešilo pitanje visoke nezaposlenosti među mladima širom regiona. ZB6 je još jednom naglasila svoju posvećenost evropskim integracijama i regionalnoj saradnji. EU i ZB su zajedno identifikovali oblasti gde bi trebalo ojačati saradnju: readmisija, razmena informacija, koordinacija, zajedničke akcije u borbi protiv organizovanog kriminala i saradnja između graničnih policija. Na samitu je navedeno da bi trebalo učiniti dalje napore kako bi se projekti koji su već pokrenuti u okviru aktivnosti nakon Beča 2015. godine efikasnije realizovali. Samit je takođe radio na jačanju primene mekših mera po pitanju integrisanih energetske i transportnih mreža.⁵⁴ Vlasti ZB6 su podržale Regionalni program energetske efikasnosti i sredstva u okviru programa obnovljivih izvora energije pod nazivom "Zeleno za rast". Takođe je postignuta saglasnost oko mape puta za stvaranje regionalnog tržišta električnom energijom.⁵⁵

U Parizu su odobrena tri nova železnička projekta u Srbiji, Albaniji i na Kosovu, ukupne vrednosti 595,4 miliona evra.⁵⁶ EU se obavezala da će dati oko 100 miliona evra, dok će ostatak biti pokriven finansijskim sredstvima i nacionalnim budžetima pojedinačnih zemalja korisnika. Što se tiče Kosova, EBRD i Evropska investiciona banka (EIB) su se obavezali da će odobriti kredit u iznosu od 42,3 miliona evra, kao i grant u iznosu od 18,2 miliona evra za železnički projekat R10.⁵⁷

Francuska je oklevala u radu na i jačanju plana rešavanja bilateralnih sporazuma, oko kojih je postignuta saglasnost u Beču.⁵⁸ Nakon obećavajućeg početka, razgovori o civilnom društvu nisu imali preveliki efekat u Parizu.⁵⁹ Austrijski ministar spoljnih poslova i njegov francuski kolega su odbili da učestvuju na forumu civilnog društva.⁶⁰ I pored toga što je proširen opseg regionalnih inicijativa, i pored toga što su takav sled događaja podržale vlade učesnice procesa, realizacija je, kao i uvek, manjkava. Prioritet je stavljen na nove ideje u smislu regionalnih inicijativa; realizacija ovih inicijativa je i dalje ostala sekundarno pitanje.⁶¹

⁵² Razgovor Balkanske grupe sa predstavnikom OCD FCD koji je održan u Beču, Priština, avgust 2017.

⁵³ Završna izjava predsedavajućeg Konferencije o Zapadnom Balkanu, jul 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/fzjtWg>

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Šestorka je ponovila svoju posvećenost Sporazumu o energetske zajednici, koji je postignut u Beču. I pored toga, kaska se sa sprovođenjem u delo neophodnih institucionalnih promena u cilju stvaranja održivog regionalnog sistema trgovine.

⁵⁶ Projekti iz oblasti transporta: SRBIJA: Orijent/istočnomediteranski koridor: CXc železnička interkonekcija između Srbije i Bugarske; ALBANIJA: Mediteranski koridor: železnička interkonekcija između Crne Gore, Albanije i Grčke; KOSOVO: Orijent/istočnomediteranski koridor: Bivša Jugoslovenska Republika - Kosovo - Srbija, R10 železnička interkonekcija (2. faza), više možete saznati na: <https://goo.gl/nUP71e>

⁵⁷ Železnička interkonekcija Orijent/istočnomediteranski koridor (R10), druga faza, između Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Kosova i Srbije. Druga faza Puta 10 kosovskog projekta: Kosovo Polje - Mitrovica, više možete saznati na: <https://goo.gl/nUP71e>

⁵⁸ Razgovor Balkanske grupe sa višim francuskim diplomatom, Priština, Pariz, 2016.

⁵⁹ Razgovor Balkanske grupe sa predstavnikom OCD na FCD koji je održan u Parizu, Priština, avgust 2017.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Razgovor Balkanske grupe sa višim zapadnim diplomatom, Priština, avgust 2017.

REGIONALNA KANCELARIJA ZA OMLADINSKU SARADNJU (RKOS)

Na samitu u Parizu 2016. godine je formirana RKOS za Zapadni Balkan, koja je nezavisna institucija koja jača saradnju i pomirenje među mladima u regionu kroz programe studentskih razmena.⁶² Inspiracija je proistekla od Francusko-nemačke omladinske kancelarije (FNOK), koja je osnovana nakon II Sv. rata kao mehanizam francusko-nemačkog pomirenja.⁶³ Fokus RKOS je povezivanje omladine kroz promovisanje: pomirenja, saradnje, učenja, demokratije, prijateljstva, razumevanja i multikulturalizma.

Uz planirani godišnji budžet od 2 miliona evra, koje će obezbediti zemlje Zapadnog Balkana i donatori, sastav RKOS čine jedan predstavnik vlasti i jedan predstavnik omladine iz svake od zemalja potpisnica RKOS. Za neke od zemalja regiona to je samo nastavak šoua koji priređuju Vučić i Rama, isključivo u cilju zadovoljavanja EU i kancelarke Merkel.⁶⁴ Sam proces je bio poprilično kontroverzan. I pored toga, sporazum o RKOS je najefikasniji i najkonkretniji rezultat Berlinskog procesa i ZB6. Potencijal je ogroman, a očekivanja visoka. Približavanje mladih, izgradnja mostova poverenja i perspektive rekonsolidacije među zemljama su samo neki od potencijalnih efekata.⁶⁵ Mnogi akteri govore da bi dodatnu pažnju trebalo usmeriti na ovaj projekat.

I pored toga, procesi imenovanja i odabira su naišli na izazove u pojedinim zemljama jer nisu bili u potpunosti inkluzivni, niti transparentni.⁶⁶ Ti procesi su podrazumevali dugotrajne i teške razgovore kako bi se obezbedilo učešće svih zemalja. Kako bi se osiguralo jednako učešće, sedište RKOS se nalazi u Tirani, generalni sekretar je iz Srbije, zamenik generalnog sekretara je sa Kosova, dok su ostali predstavnici iz Crne Gore, Makedonije i Srbije. Planirano je da se ogranci otvore u glavnim gradovima svih zemalja.

SAMIT U TRSTU 2017.

Italija je bila domaćin četvrtog samita o Zapadnom Balkanu jula 2017. godine. Samit je održan u Trstu, koji je geografski blizu ZB. Italija je htela da pošalje jači signal da bi htela da zemlje ZB u većoj meri preuzmu ulogu u Berlinskom procesu. U Trstu su odobreni jedan projekat za Makedoniju, dva projekta za Srbiju i četiri za BiH. U tu svrhu, EU se obavezala da će obezbediti 535.8 miliona evra, a odobrila 194.1 milion evra. Kosovo i Albanija nisu predstavili niti jedan projekat,⁶⁷ što je signal neadekvatne pripremljenosti⁶⁸ – obe vlade su prošle kroz ozbiljne političke krize kod kuće, a imale su i izbore.

⁶² O RKOS, Regionalnoj kancelariji za omladinsku saradnju, 2017: RYCO će podržati pojedinačne i grupne programe omladinske razmene poput praksi, akademskih programa, stažiranja, i sl, ili grupne razmene, poput studijskih poseta, seminara, radionica, itd. Može se preuzeti na: <https://goo.gl/EWXQKC>

⁶³ RKOS, jul 2017: "Francusko-nemačka kancelarija za mlade će radnoj grupi pružiti tehničku pomoć", može se preuzeti na: <https://www.fgyo.org/>

⁶⁴ Razgovori Balkanske grupe sa članovima civilnog društva, Priština, jul 2017.

⁶⁵ Razgovori Balkanske grupe, Priština, avgust 2017.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Projekti iz oblasti energetike: Interes energetske zajednice: gasni interkonektor između Srbije i Bugarske

Projekti iz oblasti transporta: Mediteranski koridor: CVC putna interkonekcija, I faza između Bosne i Hercegovine i Hrvatske (potez Ponirak - Vraca/tunel Zenica); Mediteranski koridor: CVC putna interkonekcija, II faza između Bosne i Hercegovine i Hrvatske (potez tunel Zenica - Donja Gračanica); Mediteranski koridor: CVC putna interkonekcija između Bosne i Hercegovine i Hrvatske, III faza (čvorište Johovac - čvorište Rudanka); Koridor Rajna/Dunav: Bosna i Hercegovina - Srbija

- Hrvatska vodna interkonekcija; orijent/Istočnomediterranski koridor: železnička interkonekcija - Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija - Bugarska CVIII; Orijent/Istočnomediterranski koridor: CX železnička interkonekcija između Srbije i Bugarske; videti na: <https://goo.gl/uJGyLw>

⁶⁸ Razgovor Balkanske grupe sa zvničnikom EU, Priština, avgust 2017.

REGIONALNO EKONOMSKO PODRUČJE

Regionalna saradnja i ekonomski rast su bili u samom centru diskusija u Trstu. Zemlje učesnice su se saglasile sa Višegodišnjim akcionim planom u cilju osnivanja REP.⁷¹ Komisija će pružiti podršku realizaciji ove inicijative u z pomoć finansijskog paketa u iznosu od 7 miliona evra. Sredstva će biti iskorišćena za poboljšanje investicione klime, realizaciju pametnih strategija specijalizacije i formiranje Foruma privrednih komora Zapadnog Balkana. Pored toga, Evropska komisija je odvojila dodatnih 48 miliona evra za razvoj preduzetništva i inovacija na ZB.⁷²

Bilateralna pitanja između zemalja ZB6 su uvek predstavljala prepreku inicijativama regionalne saradnje, bez obzira na to koliko prednosti nose takve inicijative. Zvaničnici kosovskih vlasti su izjavili da do ekonomske saradnje u regionu ne može doći bez pomoći EU, uz još uvek nejasne rezultate.⁷³ Cilj REP je jačanje investicione klime, pametnog rasta, startap klime i povećanje obima proizvodnje svih privreda u regionu. Sledeće komponente čine REP: trgovina, investicije, mobilnost i digitalna integracija.

- I. Trgovina: Protok robe i usluga bez barijera; harmonizacija principa i standarda EU u okviru Sporazuma o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi (CEFTA); smanjeni troškovi u trgovini.
- II. Investicije: Jačanje atraktivnosti regiona u investicionom smislu; korišćenje raspoloživih pravnih instrumenata radi realizacije; monitoring reformi iz oblasti investicione klime.
- III. Agenda mobilnosti: Bolje prilike za stručnjake (posebno lekare i inženjere), istraživače i studente kroz sporazume o uzajamnom interesu.
- IV. Digitalna integracija: Bolji stepen povezanosti u smislu digitalnih usluga; digitalna bezbednost; digitalna ekonomija i digitalno društvo. Ova agenda promoviše integraciju ZB6 u evropsko digitalno tržište.

Realizacija ovog Višegodišnjeg akcionog plana za uspostavljanje REP zahteva saradnju nacionalnih vlasti i postojećih regionalnih struktura. Uzevši u obzir da pregovori u okviru CEFTA nisu urodili plodom, veoma je izražen skepticizam prema funkcionalnosti REP-a.⁷⁴ Planom se predviđa realizacija između 2017. i 2020, dok bi neke mere trajale do 2023.⁷⁵ Za uspostavljanje REP-a je neophodna saglasnost pojedinačnih zemalja. Kako bi inicijativa bila funkcionalna, pojedinačne zemlje bi trebalo da reše svoje pogranične sporove i uklone vizne prepreke koje su i dalje osnov sporova u regionu. Pretpostavka da bi regionalna ekonomska inicijativa jednostavno rešila sva bilateralna pitanja je lažno obećanje. Verovatno će se desiti da, poput svakog drugog regionalnog projekta, i REP ostane samo ideja, zaglavljena negde u bilateralnim sporovima.

⁶⁹ Samit o Zapadnom Balkanu u Trstu. Izjava predsedavajućeg iz Italije, jul 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/dJiKjn>

⁷⁰ Evropska komisija, "Zapadni Balkan: Regionalno ekonomsko područje; vremenski okvir za uspostavljanje REP će zavisiti od ambicija regiona!" može se preuzeti na: <https://goo.gl/EsQvWr>

⁷¹ Evropska komisija, "Samit o Zapadnom Balkanu 2017: ne razočarati region", jul 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/v43tfs>

⁷² Ibid.

⁷³ Razgovor Balkanske grupe sa strateškim savetnikom, Privredna komora Kosova, Priština, jul 2017.

Države učesnice su imale suprotstavljene poglede u smislu ove inicijative. Ideju ove regionalne ekonomske unije je zastupao Vučić, koji je izjavio da je o toj ideji već obavio razgovore sa predsjednicima vlada Albanije i Bosne i Hercegovine. Izjavio je: "Što budu zemlje regiona bogatije, to će svima nama biti bolje".⁷⁶ Drugi su se vrlo brzo usprotivili ovoj inicijativi, te je označili kao "Jugoslavija plus Albanija". Pošto je Crna Gora odmakla dalje u smislu pretpripravnih pregovora i pravnih tekovina EU, usprotivila se ovoj inicijativi.⁷⁷ Jedan od skeptika je takođe bio i predsjednik Vlade Kosova, Isa Mustafa, koji je na svojoj fejsbuk stranici napisao: "Ovaj predlog nismo dočekali sa entuzijazmom; ne želimo da prošla iskustva ponovo proživljavamo kroz novo pakovanje".⁷⁸ Kosovo sumnja u namere Beograda u smislu stvaranja regionalnog tržišta. Umesto toga, oni su želeli da se razgovara o blažem obliku ekonomske saradnje, što je zadovoljilo sve zemlje. Što se Kosova tiče, međutim, bilo bi bolje da je deo inicijative, nego van nje, izjavio je zvaničnik jednog od udruženja privrednika.⁷⁹ Ukoliko bi se takva ideja sprovela u delo, Kosovo bi moglo da iskoristi prednosti mobilnosti, priznavanja diploma i trgovine.⁸⁰ Kroz debate i izjave rezervisanosti, šest zemalja je u kontinuitetu vodilo razgovore. Postignuta je saglasnost o određenom obliku ove inicijative.

SPORAZUM O TRANSPORTNOJ ZAJEDNICI

STZ je, u velikoj meri, nastavak Transportne opservatorije u jugoistočnoj Evropi (SEETO), koju će zameniti u januaru 2018. godine.⁸¹ SEETO je regionalna transportna organizacija sa sedištem u Beogradu. Osnovana je 11. juna 2004. godine sa ciljem integrisanja sveobuhvatne TEN-T mreže u Zapadni Balkan.⁸² Cilj STZ je pružanje pomoći zemljama ZB6 u procesu evropskih integracija kroz stvaranje transportnih veza.⁸³ Što se Balkana tiče, STZ nudi povećanu efikasnost i konkurentnost u sektoru transporta i turizma, smanjeno vreme i troškove putovanja, kao i bolje investiciono okruženje.⁸⁴ Državama članicama EU ovaj mehanizam pruža pravnu sigurnost, efikasnost transportnih sistema, veći stepen bezbednosti na putevima i bolje usluge transporta za državljane EU.⁸⁵ Kao što su pokazale prethodne inicijative, samo poboljšanje upravljanja granica ne može u dovoljnoj meri prevazići međudržavne sporove, uključujući vize, priznanje i pitanja demarkacije.

⁷⁴ Razgovori Balkanske grupe sa vladinim službenicima pri Ministarstvu finansija, Priština, jul 2017.

⁷⁵ Nacrt konsolidovanog Višegodišnjeg akcionog plana za osnivanje Regionalnog ekonomskog područja na Zapadnom Balkanu. ⁷⁶ B92, "Srbija 'nije dvorište Evrope - već dnevna soba'", februar 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/rko3Jd>

⁷⁷ Razgovor Balkanske grupe sa ministrom u Vladi Kosova, Priština, jul 2017.

⁷⁸ Intellinews, "Šest zapadnobalkanskih lidera podržali plan o regionalnom ekonomskom području", jul 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/LFxasx>

⁷⁹ Razgovor Balkanske grupe, Priština, jul 2017.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Priština insistira da se tamo nalazi sedište STZ. Sedište nijedne regionalne organizacije se ne nalazi na Kosovu. STZ će obuhvatiti samo zemlje ZB6, za razliku od SEETO, koji je obuhvatio i Hrvatsku.

⁸² SEETO – Transportna opservatorija za jugoistočnu Evropu, više možete saznati na: <https://goo.gl/PZ4aVb>

⁸³ STZ se zasniva na izveštajima o transportnim tržištima ZB6 na tržištima EU, a na osnovu relevantnih poglavlja u okviru pravnih tekovina EU. Inicijativa ima za cilj da harmonizuje nacionalna zakonodavstva ZB6 sa pravnim tekovinama EU.

⁸⁴ Evropska komisija: "Osnivanje transportne zajednice između Evropske unije i Zapadnog Balkana - potpis iz 2017. na Sporazum o transportnoj zajednici", 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/ufYiAU>

CIVILNO DRUŠTVO

Samit u Beču je civilnom društvu omogućio da se priključi Berlinskom procesu.⁸⁶ Serija događaja je pokrenuta na zajedničku inicijativu Erste fondacije, Fondacije Fridrih Ebert, Instituta Karl Rener i austrijske Vlade.⁸⁷ Uključivanje organizacija civilnog društva (OCD) je dodatna vrednost Berlinske agende. Forum civilnog društva se sastoji od nekoliko komponenti koje za cilj imaju razvoj i formulisanje predloga.⁸⁸

Forum je doprineo formiranju RKOS. To predstavlja veliki korak u saradnji i angažovanju mladih ZB6. Saradnja između civilnog društva i političara je preduslov svega. OCD sačinjavaju preporuke u oblasti javnih politika na razne teme, uključujući: vladavinu prava, omladinsku saradnju, regionalnu saradnju, bilateralna pitanja, zaštitu životne sredine i energetiku i poslovno okruženje.⁸⁹ Forum civilnog društva se održava u isto vreme kada i godišnji samiti za Zapadni Balkan. Oni se održavaju godišnje i po regionima.⁹⁰

Deklaracija sa samita o Zapadnom Balkanu iz Trsta je u većoj meri priznala ulogu koju civilno društvo igra u Berlinskom procesu i regionalnoj saradnji. Ova izjava je ohrabrila OCD da predstave svoje stavove i interese javnog mnjenja nezavisno od političkih institucija i lidera.⁹¹ Forum je naglasio da bi civilno društvo trebalo imati veći uticaj nad samim sadržajem izveštaja Evropske komisije, ali i da u većoj meri učestvuje u monitoringu i evaluaciji vladavine prava.⁹² Na samitu je pozdravljeno angažovanje civilnog društva na poljima demokratije, slobode medija, nedostatka energetske resursa, energetske neefikasnosti i bilateralnih pitanja, sa posebnim fokusom na vizni režim.⁹³

Međutim, bez podrške civilnog društva, Berlinski proces se ne može smatrati uspešnim.⁹⁴ Uprkos njihovoj spremnosti da budu deo Berlinskog procesa, forumi civilnog društva uglavnom donose preporuke, izbegavajući rad na konkretnim i teškim pitanjima.⁹⁵ Predstavnik OCD sa Kosova je izjavio da je "struktura civilnog foruma takva da nam se ne dopušta da dajemo preporuke o pitanjima koja nas zaista zanimaju, uključujući mobilnost kosovske omladine, kao i bilateralne sporove sa Srbijom.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Razgovori Balkanske grupe sa pripadnicima civilnog društva, Priština, jul 2017.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Omladinski forum u Beču se fokusirao na tri glavne teme: izgradnja kulture regionalne saradnje, sloboda izražavanja i stvaranje novih radnih mesta i prosperiteta. Novi Sad i Beograd su bili domaćini foruma nakon Beča. U maju 2016. godine, akcenat je stavljen na: migracije, klimatske promene, zeleni rast, bilateralne sporove i omladinsku saradnju. U julu 2016. godine, Forum civilnog društva u Parizu je na jednom mestu okupio aktiviste iz EU i OCD sa Zapadnog Balkana kako bi dalje radili na predlozima javnih politika i radili na rešavanju gorućih pitanja u Evropi. U aprilu 2017. godine, Tirana je pozvala predstavnike ZB6 da dostave preporuke o zaštiti životne sredine, energetici, klimatskim promenama, itd. Forum civilnog društva se u Trstu fokusirao na prethodne preporuke i druge teme, a kao rezultat procesa konsultacija preko interneta sa OCD širom Balkana:

⁸⁹ Serija tekstova p Forumu civilnog društva u okviru samita o Zapadnom Balkanu, može se preuzeti na: <https://goo.gl/8BH2nn>

⁹⁰ Godišnji sastanci se organizuju paralelno sa samitima u Berlinu, Beču, Parizu i Trstu; regionalni sastanci se održavaju paralelno sa sastancima između dva samita u gradovima poput Beograda, Skoplja ili Tirane.

⁹¹ Samit o Zapadnom Balkanu u Trstu, izjava predsedavajućeg iz Italije, jul 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/P3steJ>

⁹² Serija o Forumu civilnog društva samita za Zapadni Balkan - preporuke Forumu civilnog društva kao deo izjave samita o Zapadnom Balkanu, ju 2017; Forum civilnog društva samita u Trstu se bavio određenim pitanjima koja i dalje predstavljaju prepreku u odnosima na Zapadnom Balkanu u procesu evropskih integracija. Može se preuzeti na: <https://goo.gl/EFwZCA>

⁹³ Zaključak Forumu je pružio moguće načine na koji bi Berlinski proces mogao da u većoj meri postupa strateški kroz pitanje upravljanja migracijama i ulogu Ujedinjenog Kraljevstva na Balkanu nakon Bregzita.

⁹⁴ EcoDev, "Izveštaj sa 1. dana Forumu civilnog društva u Trstu", jul 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/V3Ypzs>

⁹⁵ Razgovor Balkanske grupe sa predstavnikom OCD na FCD u Trstu, Priština, avgust 2017.

To predstavlja gomilu nejasno definisanih preporuka koje ne idu u prilog nikome.”⁹⁶ Članovi OCD iz Makedonije i Crne Gore su izrazili slične stavove. Predstavnici civilnog društva tvrde da njihovi zemljaci nisu adekvatno zastupljeni, te da forumom u velikoj meri upravlja beogradsko-austrijsko partnerstvo fondacija.⁹⁷ Pod vođstvom Evropskog fonda za Balkan, Forum civilnog društva poziva predstavnike putem otvorenog poziva. Proces prijave preko interneta nije zadovoljio mnoge uticajne članove civilnog društva. Još jedan od izazova za Forum civilnog društva predstavlja finansiranje, pošto je veoma mali broj donatora koji bi htelo da finansira aktivnosti OCD u okviru samog Berlinskog procesa.⁹⁸

Civilno društvo na Kosovu je i dalje aktivno, nezavisno i angažovano na domaćem planu. Međutim, mora biti glasnije u okviru FCD. Samim tim što ne postoji određena struktura koja bi stimulisala osećaj odgovornosti između političkih institucija i OCD, ne postoji dovoljno saradnje između ova dva aktera.⁹⁹ Ovo se odražava na Forumima civilnog društva.¹⁰⁰ Nema dovoljno govora o bilateralnim pitanjima jer se uvek govori o širokom spektru pitanja na veoma uopšten način. Oblasti gde su se OCD sa Kosova osetile diskriminisanim su stub "mobilnosti omladine", uključujući pitanje bezviznog režima za državljane Kosova u sve zemlje ZB6. Na Kosovu postoji strah među OCD da će Srbija i dalje nastaviti da blokira projekte za Kosovo, o čemu će biti reči u prvoj rundi projekata RKOS u oktobru 2018. godine.¹⁰¹

Nesumnjivo je da veliki uspeh predstavlja činjenica što je civilno društvo uključeno u zvaničnu izjavu samita iz Trsta. Međutim, projekti Foruma civilnog društva su isparcelisani i tek delimični, dok u isto vreme određene zemlje nisu zastupljene u dovoljnoj meri. Glavni izvor finansiranja Foruma civilnog društva predstavljaju austrijske institucije. Forum nije uspeo da na jednak način uključi sve aktere civilnog društva iz svake zemlje ponaosob. Ove barijere ne samo da otežavaju saradnju između predstavnika koji su deo procesa, već i ne ostavljaju prostora za promenu strukture Foruma civilnog društva.

2. ŠTA BERLINSKI PROCES ZNAČI ZA KOSOVO?

Namera EU je da izgradi temelje buduće saradnje među zemljama ZB6 bez posredovanja EU.¹⁰² Pokazalo se da je ovaj proces veoma spor, mada postoje pozitivni koraci. Što se Kosova tiče, Berlinski proces nudi dobru priliku za ravnopravnom zastupljenošću na samitima, projektima i diskusijama. Međutim, nerešena bilateralna pitanja, blokada Srbije i odsustvo odnosa sa BiH i dalje onemogućavaju puno učešće Kosova u regionu i šire. Ostali izazovi se tiču političke nestabilnosti na domaćem planu i manjak koordinacije među vladinim institucijama. Kosovo mora biti glasnije i proaktivnije u svim regionalnim inicijativama, uključujući i Berlinski proces.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Razgovor Balkanske grupe, aktivista civilnog društva iz Beograda, Berlin, oktobar 2017.

⁹⁹ Razgovor Balkanske grupe, član civilnog društva, Priština, jul 2017.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom Vlade, Ministarstvo finansija, Priština, jul 2017.

PREDNOSTI

- Postoji prilika da glas Kosova bude jači, kao i da se na jednakim osnovama saraduje sa zemljama regiona i EU; vlade ZB6 su sve jednake za pregovaračkim stolom.¹⁰³
- Zastava Kosova se nalazi na svakom forumu, poput zastava svih susednih zemalja.¹⁰⁴
- Berlinski proces dovodi do napretka u saradnji između vlada na ZB. Po prvi put, lideri mogu da razgovaraju i postižu kompromise po raznim pitanjima.¹⁰⁵
- U toku samita u Berlinu, Beču i Parizu, Kosovo je bilo predstavljeno uz statusno neutralnu zvezdicu. U Trstu, po prvi put nije bila prisutna zvezdica. Ovaj pozitivan korak možda može predstavljati uvod u buduću praksu.¹⁰⁶
- Kosovo je deo širih inicijativa kombinatorike na relaciji Berlin-Brisel.
- Kosovo je postalo deo TEN-T-a, što je imalo pozitivan efekat na putnu mrežu na Kosovu, a što se u krajnjoj liniji pozitivno odrazilo na povezanost kao takvu. To je Kosovo stavilo na evropsku transportnu mrežu.¹⁰⁷
- STZ, koji je potpisan na samitu u Trstu kao nastavak SEETO, ne samo da navodi Kosovo pod tim imenom, već ga navodi i kao potencijalnog kandidata za regionalno sedište STZ.¹⁰⁸ U okviru SEETO, regionalne transportne organizacije koju su 2004. godine osnovale zemlje ZB6 i Hrvatska, Kosovo je navedeno pod "Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu".
- Kosovo je potpisnik Regionalne kancelarije za omladinsku saradnju. Zamenik generalnog sekretara RKOS je sa Kosova.¹⁰⁹
- Kosovo bi osetilo prednosti ukoliko bi se u praksi primenile odredbe Regionalnog ekonomskog prostora, posebno kada se radi o vizama, priznavanju kosovskih vlasti, izvodima iz matičnih knjiga rođenih, dozvolama, diplomama i razmeni stručnjaka.
- Kao deo Berlinskog procesa i drugih regionalnih inicijativa, Kosovo u praksi primenjuje obaveze SSP o dobrosusedskim odnosima i regionalnoj saradnji.¹¹⁰

IZAZOVI

- Kosovo se suočava sa značajnim izazovima u promovisanju sopstvene državnosti i jačanju regionalne saradnje, uključujući tu i Berlinski proces i agendu priključivanja EU.
- Regionalna saradnja često pod tepih gura pitanje bilateralnih sporova, gde Kosovo u najvećoj meri trpi negativne posledice zbog svojih bilateralnih sporova sa Srbijom i BiH. I pored toga što postoje pozitivne strane Berlinskog procesa, pitanja koja su od najvećeg značaja za Kosovo još uvek nisu rešena. Ta pitanja su, između ostalih, priznanje kosovske državnosti, demarkaciju granica i puno i slobodno učešće u regionalnim inicijativama i projektima, što Srbija u velikoj meri blokira.

¹⁰³ Razgovor Balkanske grupe sa ministrom u Vladi Kosova, jul 2017.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Radio Slobodna Evropa, "Loši odnosi prete da ugroze projekte izgradnje autoputeva i razvoja železničkog saobraćaja u regionu, ministar za infrastrukturu Kosova: Kosovo ima jednak položaj sa drugim zemljama Zapadnog Balkana", septembar 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/YHnQ5D>

¹⁰⁸ Razgovor Balkanske grupe sa vladinim službenikom pri Ministarstvu za transport, Priština, avgust 2017.

¹⁰⁹ RKOS - RKOS tim, može se preuzeti na: <https://goo.gl/XhNp6j>

¹¹⁰ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju sa jedne strane i Kosova sa druge strane, oktobar 2015, član 8: "Kosovo se obavezuje da jača saradnju i dobrosusedske odnose u regionu, uključujući adekvatan nivo međusobnih kompromisa kada se radi o protoku ljudi, robe, kapitala i usluga. To se isto podrazumeva i za razvoj projekata od zajedničkog interesa širokog spektra, uključujući i vladavinu prava. Ova posvećenost čini ključni faktor u razvoju odnosa i saradnje među stranama, te stoga doprinosi regionalnoj stabilnosti", može se preuzeti na: <https://goo.gl/x7QXoy>

- Uprkos dugogodišnjem dijalogu o normalizaciji odnosa, nerešeni bilateralni sporovi još uvek predstavljaju prepreku realizaciji projekata. To takođe predstavlja prepreku Kosovu u smislu evropskih integracija.¹¹¹
- Treća faza železničkog projekta zavisi od rešavanja spora Kosova i Srbije. Železnički segment na severu Kosova se ne finansira jer Srbija potražuje teritoriju i imovinu.
- Ne može se ostvariti prava regionalna saradnja kada narod Bosne i Hercegovine i Kosova ne mogu slobodno da putuju i kada se građani Kosova još uvek plaše da putuju u Srbiju.¹¹² Politički sporovi između Kosova, Bosne i Hercegovine i Srbije otežavaju regionalnu saradnju, te dovode u pitanje uspeh čitavog procesa. U najmanju ruku, ovakva situacija ozbiljno umanjuje prednosti čitavog procesa.
- Rastuće partnerstvo između Albanije i Srbije omogućava srpskim liderima lak beg od rešavanja kosovsko-srpskog spora.¹¹³ Vlada Kosova je osetljiva na zamenu kosovsko-srpskih odnosa srpsko-albanskim odnosima. Očigledno je da Srbija koristi regionalne inicijative, te kroz takav pristup umanjuje važnost boljih odnosa sa Kosovom.
- Kosovo je jedina zemlja gde se ne nalazi niti jedno sedište regionalnih organizacija. To unosi sumnju među vlasti i civilno društvo na Kosovu u smislu ravnopravnog tretmana.
- Kosovo ima malu privredu koja se u velikoj meri zasniva na uvozu. Privreda Kosova nema dobar učinak u regionu ili u odnosu na EU, te je u najvećoj meri uvoznik srpske robe. Dalja liberalizacija trgovine će naneti štetu lokalnoj privredi.¹¹⁴
- Kosovo je daleko iza ostalih suseda u pretpristupnom procesu.
- Unutrašnje nestabilnosti na Kosovu su preusmerile pažnju sa javnih politika, projekata i planova, uključujući tu i Berlinski proces.¹¹⁵ Slabe institucije i loše planiranje u oblasti javnih politika, zajedno sa lošom koordinacijom, imaju loš efekat na učinak Kosova, tj. na pripremu projekata, nalaženje finansijskih sredstava i poboljšanje dobrosusedskih odnosa, nalaženje partnera i pridobijanje podrške.
- Manjak posvećenosti Kosova, manjak doslednosti i angažovanja je veoma vidljiv na nivou čitavog procesa. Pored toga, manjak inkluzije i transparentnosti dovodi do toga da institucije nisu informisane, te da ne žele da se angažuju.

TRANSPORT

Države učesnice su kao prioritet navele Agendu povezanosti kako bi se ojačala regionalna saradnja. Regionalni infrastrukturni projekti se promovišu u toku čitavog procesa. Grantovi koji dolaze sa različitih strana, uključujući EK, IOZB, EIB, CEB i ECB su se obećale da će finansirati investicije i kredite namenjene državama korisnicima radi sufinansiranja infrastrukturnih projekata.¹¹⁶ U toku 2015, lideri EU su se saglasili da ZB6 integrišu u Ključnu mrežu i koridore kao deo TEN-

T-a.¹¹⁷ Agenda povezanosti u okviru Berlinskog procesa se fokusira na Ključnu mrežu, iako se finansiraju određeni projekti iz Sveobuhvatne mreže, takođe.¹¹⁸ Projekti u okviru Ključne mreže povezuju zemlje ZB6 sa zemljama EU.¹¹⁹ To, zauzvrat, promovise protok robe i ljudi, ali i trgovinu. SEETO je izračunao da troškovi dostižu približno 7,7 milijardi evra za prioritete projekte u

¹¹¹ Razgovor Balkanske grupe sa izvršnim direktorom BPRG, jul 2017.

¹¹² *Ekonomia Online*, "Loši odnosi prete da ugroze projekte izgradnje autoputeva i razvoja železničkog saobraćaja u regionu, opisuje Naim Rašiti "Berlinski proces", avgust 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/8ZTTrG>

¹¹³ Razgovor Balkanske grupe sa predstavnikom OCD na FCD u Beču i Parizu, Priština, avgust 2017.

¹¹⁴ Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnicima Vlade, Ministarstvo finansija, Priština, jul 2017.

¹¹⁵ Slični problemi su primećeni pri primeni SSP, Plana evropskih reformi, itd.

¹¹⁶ Godišnji izveštaj Investicionog okvira za Zapadni Balkan, 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/tr7CbD>

¹¹⁷ Ključna mreža je mreža koja povezuje glavne gradove, ekonomske centre i morske luke.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid.

ZB6.¹²⁰ EU se obavezala da će odvojiti milijardu evra za period od 2014. do 2020. godine; mehanizmi za grantove su obezbedili 50% za železničke projekte i 20% za autoputeve.¹²¹ Postignuta je saglasnost o paketu reformi kako bi se izvršila harmonizacija sa Ključnom mrežom i koridorima. TEN-T je mreža koju čine putevi, železničke linije, rečni vodni putevi, rečne i morske luke, aerodromi i železnički terminali u svih 28 država članica EU.¹²² Čine ga Sveobuhvatna mreža i Ključna mreža. Ključna mreža je deo Sveobuhvatne mreže, koja je od strateške važnosti za evropske i svetske trgovinske tokove. Oko Ključne transportne mreže za ZB je postignuta saglasnost 2015. godine,¹²³ a mora biti privedena kraju do 2030.¹²⁴

Kosovo je deo Ključne i Sveobuhvatne mreže.¹²⁵ R10 je ključni koridor TEN-T-a. Vlada Kosova je predstavila druge projekte, uključujući i autoput Priština - Elez Han. Berlinski proces i finansijske institucije ne bi podržale projekte u okviru realizacije ili ugovora.¹²⁶ R10 povezuje Kraljevo (Srbija), Prištinu (Kosovo) i Gorče Petrov (Makedoniju). Projekat je podeljen u tri faze: Kosovo Polje - makedonska granica, Kosovo Polje - Mitrovica, Mitrovica - srpska granica. Realizacija prve dve faze je već otpočela, dok treća faza čeka na odobrenje zbog političkih sporova između Srbije i Kosova oko teritorije i imovine na severu Kosova. Dijalog kojim posreduje EU, a koji se tiče normalizacije odnosa između Kosova i Srbije nije doveo do toga da Srbija u potpunosti poštuje zakone i teritoriju Kosova: Beograd još uvek potražuje železničku imovinu i drugu infrastrukturu na severu Kosova. Nema izgleda da treća faza bude realizovana uskoro.¹²⁷ Što se tiče prve etape projekta, EBRD je investirala 80,9 miliona (48%) evra; što se tiče druge faze, EBRD i EIB su investirali 42,3 miliona evra (43%).¹²⁸ Realizacija projekta se odvija sporo pre svega zbog manjka saradnje među institucijama na Kosovu.¹²⁹ Kako bi se ubrzale faze realizacije, neophodno je obezbediti efikasniju koordinaciju Skupštine, Ministarstva za infrastrukturu, Ministarstva finansija i Ministarstva za evropske integracije.¹³⁰ Kosovo je potpisalo Sporazum o transportnoj zajednici u Trstu, kojim se proširuje TEN-T na Zapadni Balkan. Bile su potrebne čitave godine da se dođe do Sporazuma o transportu; vlasti su se protivile mapama koje su predstavljale granicu između Kosova i Srbije i predlagale su tanju liniju.¹³¹ Kosovski predstavnici su odobriti STZ uz tri preduslova. Kosovo je dostavilo pismo o nepriznavanju mapa i granice sa Srbijom. Takođe je zamolilo da države budu navedene po abecednom redu, te bi stoga Kosovo bilo navedeno pre Srbije, a zatraženo je i da sedište STZ bude u Prištini.¹³²

¹²⁰Godišnji izveštaj Investicionog okvira za Zapadni Balkan, 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/tr7Cbd>

¹²¹Razgovor Balkanske grupe sa ministrom u Vladi Kosova, jul 2017.

¹²²Videti TEN-T mape na: <https://goo.gl/rvWNyr>

¹²³Za više informacija o SEETO, posetite: <https://goo.gl/zWNhJz>

¹²⁴SEETO, petogodišnji višegodišnji razvojni plan, ažurirano 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/uqHJCr>

¹²⁵Ključna mreža za Kosovo podrazumeva: Put 6a Priština (KOS) – Skoplje (MKD) i Put 7 Ljež (ALB) – Priština (KOS) – Doljevac/Niš (SRB). Sveobuhvatna mreža obuhvata: Put 6a Ribarevina (MNE) – Ribarice (SRB) – Priština (KOS) – Skoplje (MKD), Put 6b Priština (KOS) – Peć (KOS) – Kolašin (MNE) i Put 7 Ljež (ALB) – Priština (KOS) – Doljevac (SRB), videti na: <https://goo.gl/uqHJCr>

¹²⁶Razgovor Balkanske grupe sa predstavnikom OCD na FCD u Beču i Parizu, Priština, avgust 2017.

¹²⁷Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom EU, Priština, avgust 2017.

¹²⁸Agenda povezanosti - sufinansiranje Evropske komisije za investicione projekte na Zapadnom Balkanu za 2015. i 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/z155wN>, <https://goo.gl/nUP71e>.

¹²⁹Ministarstvo za infrastrukturu je odložilo realizaciju, insistirajući na izradi nove studije izvodljivosti koja bi uzela u obzir izgradnju nove pruge ispod Uroševca. EU i finansijske institucije nisu podržale ovu inicijativu. Tekuće debate i nemogućnost Vlade da brzo donosi odluke su za godinu dana odložile realizaciju. ¹³⁰Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom Vlade, Ministarstvo za infrastrukturu, Priština, jul 2017.

¹³¹Kosovski zvaničnici su zahtevali nove mape. I pored toga, gotovo je nemoguće promeniti mape TEN-T-a, pošto bi to zahtevalo odobrenje svih ostalih 28 država članica EU, odnosno 5 članica koje ne priznaju nezavisnost Kosova. Razgovor Balkanske grupe, Brisel, maj 2017

ENERGETIKA

Agenda povezanosti u sklopu Berlinskog procesa predviđa investicije u energetska infrastrukturu kroz ZBIF i kreditiranje od strane međunarodnih finansijskih institucija.¹³³ U aprilu 2016. godine je potpisan Memorandum o razumevanju (MOR) o razvoju elektroenergetskog tržišta. Države su se složile da bi trebalo formirati okvir saradnje; Sekretarijat Energetske zajednice ima obavezu da pomogne zemljama ZB6 u realizaciji ovih mera, mada je tek malo toga realizovano do sada.¹³⁴ Regionalnu saradnju ne polju energetike otežava nemogućnost vlasti da ispuni ciljeve koje je postavio okvir saradnje. U Parizu je potpisan još jedan MOR po pitanju prekogranične trgovine električnom energijom. Pariz je odobrio mapu puta za regionalno tržište električne energije.¹³⁵ Vlade zemalja ZB6 još uvek sporo napreduju ka stvaranju organizovanog tržišta radi efikasnog trgovanja električnom energijom. Kosovo kaska u smislu projekata u sektoru energetike. Sporazum o energetici sa Srbijom nije sproveden u delu.¹³⁶ Kosovski prenosni, sistemski i tržišni operator (KOSTT) je odbio da potpiše MOR sa zemljama ZB6¹³⁷ jer se Srbija nije pridržavala sporazuma o energetici kojim je posredovao Brisel.¹³⁸ Beograd namerno odlaže primenu sporazuma o energetici i još uvek ne omogućava u potpunosti da Kosovo preuzme punu kontrolu nad svojom mrežom. Jedan zapadni diplomata priznaje: "Plašim se da Beograd nije zainteresovan da sprovede sporazum o energetici".¹³⁹ Paradoksalno, nemačka Vlada i EU nisu spremni da ubede Srbiju da primeni ovaj sporazum u praksi, i pored toga što su uložile značajna finansijska sredstva u kosovski energetska sistem.¹⁴⁰ Generalni direktorat za proširenje i susedsku politiku je još manje spreman da traži primenu sporazuma.¹⁴¹ Nemačka Vlada je uložila oko 80 miliona evra u energetska sistem na Kosovu, uključujući i novu liniju kapaciteta 400 MW između Kosova i Albanije.¹⁴² Blokada koju Srbija sprovodi prema naporima Kosova da postane članica bečke Energetske zajednice kosovskim operaterima

¹³² Razgovor Balkanske grupe sa ministrom u Vladi Kosova, jul 2017.

¹³³ Fondacija Zeleni Balkan, "Balkanski energetska pregled", jun 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/tfSfkq>

¹³⁴ Institut za saradnju i razvoj/ ShtetiWeb, "Monitoring Berlinskog procesa: Od Pariza do Trsta", januar 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/hBgdy3>

¹³⁵ Potpisivanje MOR je predstavljalo prekretnicu, mada obim trgovine u oblasti energetike je i dalje ispod regionalnog potencijala. Mapa puta za regionalni indikator električne energije, koja je potpisana na samitu u Parizu, je imala za cilj da zemlje motiviše da primene mere koje su prethodno podržale. Ključni preduslovi za početak primene trgovine na licu mesta, što je naglašeno u mapi puta, su: pridržavanje razmene električne energije, razvoj povezivanja obuke i tržišta sa jednim ili više suseda, učestvovanje u MOR i inicijativama povezivanja u JIE i primena mera oko kojih je prethodno postignuta saglasnost. Na taj način se osiguravaju likvidnost, dok se napredak prati kroz konkretne indikatore.

¹³⁶ Zaključci posrednika EU na polju primene Sporazuma o energetici iz 2013, septembar 2013, može se preuzeti na: <https://goo.gl/NmmHeh>

¹³⁷ Memorandum o razumevanju zemalja ZB6 o jačanju integracija na polju regionalnog tržišta električnom energijom.

¹³⁸ KOSTT a.d. je operator prenosni, sistemski i tržišni operator za električnu energiju u Republici Kosovo. To je javno preduzeće. Videti još na: <https://goo.gl/Nyqkpc>

¹³⁹ Srbija krši sporazum o energetici tako što dva preduzeća za električnu energiju nisu registrovana u skladu sa kosovskim zakonima. The primena sporazuma između KOSTT-a i Evropske mreže operatora prenosnih sistema električne energije (ENTSO-E) još uvek ostaje prepreka. To se dešava zbog nespornosti Srbije da primeni sporazum o energetici. ENTSO-E, Evropska mreža operatora prenosnih sistema, predstavlja 43 operatora prenosnih sistema (OPS) iz 36 zemalja širom Evrope, više videti na: <https://goo.gl/vpvMJx>

¹⁴⁰ Razgovor Balkanske grupe sa vladinim zvaničnicima, zvaničnici KOSTT-a, avgust 2017.

¹⁴¹ "U tom procesu nismo ključni igrači. EEAS i države članice moraju da poguraju čitavu stvar", razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom EU, Priština, avgust 2017.

¹⁴² Reporter.al, "Beograd do daljnog blokirao interkonekcijske linije između Albanije i Kosova", mart 2017, moguće preuzeti na: <https://goo.gl/TUyT7D>

nanosi višemilionsku štetu.¹⁴³ Kosovske vlasti ne mogu da kontrolišu prenos električne energije i integrišu ENTSO-E.¹⁴⁴ Ova pitanja predstavljaju frustraciju za Vladu Kosova i doprinose rastućem osećaju nezadovoljstva prema dijalogu između Kosova i Srbije među građanima Kosova.

REGIONALNA EKONOMSKA SARADNJA

Cilj je pokretanje ekonomskih reformi uz standarde EU. Kosovski politički lideri nisu pozdravili inicijativu za formiranje zajedničkog tržišta. Međutim, Vlada je prihvatila da pregovara o drugom vidu regionalne ekonomske saradnje. Nakon samita, predsednik Vlade Kosova, Isa Mustafa, je izjavio da "Kosovo želi da bude deo evropskog tržišta i da je to moguće samo kroz dalju ekonomsku saradnju na Zapadnom Balkanu. Međutim, zajedničko tržište ne može funkcionisati bez slobodnog protoka i vizne liberalizacije za građane Kosova".¹⁴⁵ REP je bio kompromis koji je postignut u poslednji čas.¹⁴⁶ Zemlje učesnice su imale oprečne stavove povodom ove inicijative. Nove teme kojima se bavi REP uključuju uklanjanje birokratske dokumentacije, priznavanje uverenja i diploma i mobilnost radne snage (posebno kada se radi o inženjerima i lekarima). Ideja samog REP-a je pozitivna. Međutim, primena je složeniija nego što se pretpostavljalo.

BILATERALNI SPOROVI

Šefovi vlada su se saglasili da će rešavati bilateralne sporove rano u procesu pridruživanja EU.¹⁴⁷ Zemlje ZB6 su se jasno obavezale da neće blokirati ili obeshrabiliti druge države na njihovom putu ka EU. Međutim, veoma malo ili ništa nije postignuto. Umesto toga, u poslednje dve godine tenzije između vlada i incidenti između država nikad nisu bili češći. Samiti u okviru Berlinskog procesa nisu uspeli da reše manjak napretka po ovoj tački agende.

Međudržavna pitanja i dalje ostaju nerešena, ali i dalje nisu na listi prioriteta Berlinske agende. Ti sporovi se tiču loših bilateralnih odnosa, procesuiranja ratnih zločina, statusa manjina, pravnih sporova, nestalih osoba i povratak i reintegraciju raseljenih lica.¹⁴⁸ Krovna ideja regionalne saradnje bi trebalo da kao prioritet postavi dobrosusedske odnose.

U praksi, Kosovo je osetilo najviše negativnih posledica: Srbija i Bosna i Hercegovina osporavaju suverenitet i nezavisnost Kosova. Blokada koju sprovodi Srbija je i dalje prepreka integraciji Kosova u ENSTO- E.¹⁴⁹

¹⁴³ Razgovor Balkanske grupe sa zvaničnikom KOSTT-a, Priština, avgust 2017.

¹⁴⁴ Srbija mora glasati kako bi Kosovo postalo članica ENTSO-E. Kosovska ministarka za dijalog i glavni pregovarač je izjavila da će, ukoliko se odlaganje nastavi, Kosovo biti primorano da primeni mere reciprociteta protiv Srbije kako bi zaštitila sopstvenu nezavisnost energetskeg sistema. Dok obe strane ne nađu rešenje za ova pitanja, biće teško ostvariti bilo kakav dalji napredak na polju energetike. Priština Insight, "Kosovo odbija da potpiše energetske memorandum za Zapadni Balkan", april 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/gT18D7>

¹⁴⁵ Koha.net, "Kosovo ne prihvata zajedničko tržište na Zapadnom Balkanu", mart 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/dpobHw>

¹⁴⁶ Zemlje ZB6 imaju različitu strukturu dugovanja i ekonomskog rasta. Dosadašnja praksa je pokazala da su pregovori zemalja ZB6 u okviru CEFTA bili neuspešni i haotični. Nova verzija CEFTA-e unosi sumnju među kosovsko političko vođstvo.

¹⁴⁷ Regionalna saradnja i rešavanje bilateralnih sporova su osnova opštih principa Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP).

¹⁴⁸ Evropski fond za Balkan, "Berlinski proces i regionalna saradnja na Zapadnom Balkanu: Kako sporazumi mogu biti efektivniji i efikasniji?", decembar 2016, može se preuzeti na: <https://goo.gl/9cEf3W>

Unutrašnje političko okruženje u Bosni i Hercegovini se loše odražava na zemlje ZB6 i posebno loše na Kosovo. Inicijativa za rešavanje bilateralnih pitanja ostaje u rukama vlada Zapadnog Balkana; takva konstelacija snaga se u budućnosti neće bitno menjati. Podrška EU regionalnoj saradnji nije dovoljna. Sama EU bi trebalo da zahteva rešavanje bilateralnih sporova, što bi poslužilo kao zamajac pretprijetnom procesu.¹⁵⁰

Neuspeh Vlade Kosova da ratifikuje sporazum o razgraničenju sa Crnom Gorom je pitanje koje odražava političke tenzije u samoj zemlji, ali i nemogućnost postizanja sporazuma sa susedima. Pored konsolidacije države, Kosovo bi takođe trebalo da radi na jačanju dobrosusedskih odnosa. U odsustvu napretka sa Srbijom, Priština bi trebalo da radi sa Makedonijom, Albanijom i Crnom Gorom kako bi se u najvećoj mogućoj meri iskoristile prednosti Berlinskog procesa.

3. U SUSRET LONDONU: KUDA IDE PROCES?

U julu 2018, UK će biti domaćin novog samita za Zapadni Balkan. Ironija sudbine je da zemlja koja namerno napušta EU bude domaćin samitu koji ima za cilj trasiranje puta evropskih integracija za zemlje ZB6. Uz Bregzit, zemlje Zapadnog Balkana su izgubile snažnog saveznika unutar same EU. Zajedno sa Berlinom, britanska Vlada je bila jedna od vodećih nacija u EU koja je izvršila pritisak na Srbiju da pokrene dijalog sa mrtve tačke u cilju normalizacije odnosa sa Kosovom.¹⁵¹ Čak i nakon Bregzita, UK će ostati važan akter na Zapadnom Balkanu. Vlada UK je intenzivirala posete na visokom nivou regionu i preispitala sopstvenu politiku prema ZB. Dnevni red i plan rada samita u Londonu je još uvek u fazi pripreme, ali će glavni cilj biti osigurati partnerstva i inicijative samih vlada zemalja ZB6.¹⁵² Napredak po postojećim pitanjima je od ključne važnosti za nastavak pozitivnih trendova. To znači da ne bi trebalo iznositi nove predloge za sto, što bi pomutilo postojeće tačke rada, već bi snage trebalo usmeriti na monitoring i nastavak aktivnosti sa prethodnih samita.¹⁵³ Slično tome, red prioriteta Berlinske agende se mora promeniti: bilateralna pitanja moraju biti prva tačka. Zajedno sa britanskim liderima, nemačka kancelarka Merkel i visoka predstavnica Evropske službe za spoljne poslove, Federika Mogherini, bi trebalo da zahtevaju konkretan napredak na polju rešavanja bilateralnih sporova među zapadnobalkanskim susedima.

Britanski službenici su izjavili da, iako bi UK volele da rade na zajedničkim bezbednosnim izazovima, i pored toga što imaju ekspertizu na polju bezbednosti, samit koji će biti održan 2018. neće kao prioritarna pitanja navesti samo bezbednosna pitanja.¹⁵⁴ U obraćanju donjem domu britanskog Parlamenta, britanska premijerka, Tereza Mej, je izjavila da je UK spremna da još jednom pokaže kako će Britanija nastaviti da igra vodeću ulogu u Evropi nakon Bregzita. Nakon samita, UK će pojačati saradnju na polju bezbednosti sa zapadnobalkanskim partnerima. Premijerka Mej je dalje naglasila da će plan rada i dnevni red obuhvatiti čitav niz

¹⁵⁰ Razgovor Balkanske grupe, zvaničnik UK, avgust 2017.

¹⁵¹ Vlade UK i Nemačke bi trebalo da izdaju česte demarše i non-pejper dokumente srpskoj Vladi. Videti izveštaje Krizne grupe - "Srbija i Kosovo: Put ka normalizaciji", februar 2013. godine; "Kosovo i Srbija: Malo dobre volje bi puno značilo", februar 2012.

¹⁵² Razgovor Balkanske grupe, zvaničnik UK, avgust 2017.

¹⁵³ Institut za demokratiju Societas Civilis, "Ka vidljivijem, efikasnijem i efektivnijem: Berlinski proces 2.0", novembar 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/CSB6aW>

¹⁵⁴ Ibid.

pitanja, uključujući organizovani kriminal, borbu protiv korupcije i visokotehnološku bezbednost.¹⁵⁵ Samim tim, snažno prisustvo na ZB je strategija kroz koju bi UK mogla da nađe svoje mesto kao nezavisna evropska zemlja nakon napuštanja EU.¹⁵⁶

Postoje očekivanja da će se, nakon samita u Londonu, Berlinski proces nastaviti. Iako je još uvek nepoznanica da li bi ova hipotetička nova agenda bila produžetak procesa ili novi mehanizam, agenda svakog samita bi u samom temelju trebalo da ima ideju držanja kanala komunikacije otvorenih za sve zemlje ZB6.

Kako bi se to postiglo, trebalo bi ojačati odnose između Berlinske agende i inicijative za proširenje EU za Zapadni Balkan. Pregovori o proširenju EU bi mogli da imaju koristi od integrisanja političke težine koje nose lideri Berlinske agende. Ovo se može ostvariti tako što bi se pružila uloga Berlinskoj agendi u samoj strategiji proširenja EU i na samitu za Zapadni Balkan 2018.¹⁵⁷ Ojačana Berlinska agenda bi trebalo da nastavi da rešava sve bilateralne sporove pre članstva za bilo koju od zapadnobalkanskih zemalja. Samim tim, Berlinska agenda može promovisati politiku integracija zapadnobalkanske šesterke u Evropsku uniju i pomoći u primeni nekih od ključnih preduslova.

ZAKLJUČAK

Berlinski proces predstavlja prvi put da su se lideri zemalja ZB6 složili da sednu zajedno za isti sto, razgovaraju i prave kompromise. Ovaj proces je uneo novu dinamiku i ima potencijal da poboljša odnose između EU i zemalja ZB6. Svaki godišnji samit stavlja akcenat na različita pitanja. Nemačka je postavila osnovu fundamentalnih prava, Austrija se fokusirala na bilateralne sporove, migracije i civilno društvo, Francuska se bavila srednjim stručnim programima obuke i programima omladinske razmene, dok je Italija htela da se govori više o razvoju malog i srednjeg preduzetništva.¹⁵⁸

Agenda povezanosti i uspostavljanje RKOS-a su najveći uspesi inicijative po nazivom Berlinska agenda. Vlade ZB6 su jednake u Berlinskom procesu. Predstavnik svake zemlje je odgovoran da skrene pažnju na projekte koji bi mogli biti finansirani u budućnosti. Srbija i BiH su inicijativu najviše iskoristili u smislu finansiranja projekata. Iako je Kosovo dobilo železnički projekat R10, i dalje ne koristi u potpunosti sve prednosti koje proces nudi.

Nove agende će samo dodati materijal Berlinskom procesu. Prva faza (2014-2018) je pokrenula obećavajući paket projekata, ali su odlaganja u realizaciji dovela do toga da nema konkretnih rezultata; građani Zapadnog Balkana još uvek ne vide prednosti procesa. Neki od nedostataka procesa su odsustvo mehanizma za monitoring i manjak transparentnosti od strane vlada zemalja ZB6. Dobro zamišljeni mehanizmi za monitoring i okviri izveštavanja bi mogli da obezbede bolju

¹⁵⁵ Premijerka Tereza Mej je održala izlaganje pred Parlamentom na martovskom zasedanju Saveta EU i nagovestila dalje korake u pripremi za aktiviranje člana 50. Kabinet britanske premijerke, "Izjava premijerke pred Evropskim savetom: 14. mart 2017", može se preuzeti na: <https://goo.gl/ubcA8U>

¹⁵⁶ Razgovor Balkanske grupe sa ministrom u Vladi Kosova, jul 2017; Forum civilnog društva serije samita za Zapadni Balkan, "Šta dalje? Britansko predsedavanje Berlinskim procesom u vreme Bregzita", jul 2017, moguće je preuzeti na: <https://goo.gl/G4sfjR>

¹⁵⁷ Strategija proširenja EU će biti objavljena u februaru 2018. U njoj će biti navedeni uslovi i tempo integracija svake od šest zemalja Zapadnog Balkana u EU. U maju 2018, Sofija će biti domaćin samita između EU i Zapadnog Balkana, što predstavlja ponovno pokretanje samita iz Soluna 2003. godine u smislu perspektive EU.

¹⁵⁸ OEFZ, "Evropska unija i Zapadni Balkan nakon Berlinskog procesa - posledice na proširenje EU u vreme nesigurnosti", jul 2017, može se preuzeti na: <https://goo.gl/paCGbP>

realizaciju. Civilno društvo bi na nacionalnom nivou trebalo da bude uključeno i da razvije mehanizme i politike monitoringa. EU i države članice koje su deo Berlinskog procesa bi trebalo da više pažnje posvete izveštajima o implementaciji. Napredak u smislu novih inicijativa i agende će zavisići od napretka koji se bude obavljao na polju realizacije tekućih projekata i inicijativa.

Ovaj izveštaj su podržali:

Promocija demokratskog društva (DSP) - uz pomoć finansijskih sredstava Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) i Ministarstva inostranih poslova Danske (DANIDA). Podršku u upravljanju projektom je pružila Kosovska fondacija za civilno društvo (KCSF) Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Balkanske grupe za istraživanja politika i ne odražava stavove niti mišljenja SDC, DANIDA, KCSF

i

ambasade Kraljevine Norveške.

Norwegian Embassy

Balkanska grupa za istraživanje politika

Balkanska Grupa za istraživanja u oblasti politika je nezasvisan regionalni istraživački centar iz Prištine na Kosovu. Mi omogućavamo brzu analizu i razvoj politika iz mnogih oblasti izgradnje države; institucionalne i demokratske konsolidacije; manjinske integracije i dobrosusedskih odnosa; i evropskih integracija i promena u oblasti politika. Imamo višedecenijsko iskustvo u izradi politika i razvoju, strateškom razmišljanju i javnom zagovaranju sa vlastima, međunarodnim i nevladinim organizacijama.

Naše rigorozno, detaljno, nepristrasno izveštavanje, uvek zasnovano na temeljnom terenskom radu, je u centru našeg rada. Idemo dalje od uobičajenih stavova i uvek pokušavamo da promenimo stvari kroz kreativne, održive, dobro odmerene i dalekovidne preporuke iz oblasti politika kako bismo pomogli da naše zemlje razviju jake, dinamične demokratije, da postanu prosperitetne države i društva uz puno poštovanje vladavine prava.

Balkanska grupa je sačinila druge mehanizme kako bi ostvarila te promene: Dijalog za politike, forum politika (forum javnog zagovaranja na visokom nivou u organizaciji istraživačkog centra) i Forum za prekograničnu saradnju civilnog društva.

Za više informacija, posetite našu internet stranicu ili nas kontaktirajte na office@balkansgroup.org

Norwegian Embassy

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK

DANIDA | INTERNATIONAL
DEVELOPMENT COOPERATION